

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ГУМАНІТАРНИХ
І СОЦІАЛЬНИХ НАУК
Кафедра історії та політичної теорії

О.М. Рудік

ПЕРЕДАТЕСТАЦІЙНА ПРАКТИКА

Методичні рекомендації
для здобувачів ступеня бакалавра
зі спеціальності 052 Політологія

Дніпро
НТУ «ДП»
2025

Передатестаційна практика : методичні рекомендації для здобувачів ступеня бакалавра зі спеціальності 052 Політологія / уклад. О.М. Рудік ; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро : НТУ «ДП», 2025. – 22 с.

Укладач

О.М. Рудік, канд. політ. наук, доц.

Затверджено науково-методичною комісією спеціальності С2 Політологія (052 Політологія) (протокол № 3 від 29.08.2025) за поданням кафедри історії та політичної теорії (протокол № 7 від 29.08.2025).

Методичні рекомендації спрямовані на висвітлення мети та завдань щодо проходження передатестаційної практики здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 052 Політологія. Методичні рекомендації роз'яснюють організаційні та програмні елементи практики, висвітлюють питання самостійної роботи студента та оформлення звітної документації з передатестаційної практики.

Відповідальний за випуск в.о. завідувача кафедри історії та політичної теорії М.В. Зенкін, канд. іст. наук, доц.

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
2. МЕТА ТА ЗМІСТ ПЕРЕДАТЕСТАЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ	4
3. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ТА ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ	8
4. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ	9
5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ДОКУМЕНТА В СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	9
ДОДАТКИ	18

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Передатестаційна практика є невід’ємною складовою процесу підготовки здобувачів вищої освіти у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка». Вона є важливою та обов’язковою ланкою освітнього процесу і дає змогу забезпечити набуття фахових компетентностей здобувачам вищої освіти та можливість їхнього працевлаштування на українському та міжнародному ринках праці. Для забезпечення практики здобувачів вищої освіти університет встановлює форми і методи співробітництва з організаціями, підприємствами, установами тощо, що здатні створити умови для реалізації програми практики.

Передатестаційна практика є завершальним етапом навчання та передуює виконанню здобувачами вищої освіти кваліфікаційних робіт. Вона передбачає узагальнення й удосконалення здобутих ними знань, практичних умінь і навичок, оволодіння професійним досвідом з метою їх підготовки до самостійної трудової діяльності, а також збір матеріалів для виконання кваліфікаційних робіт.

Практика здобувачів вищої освіти передбачає безперервність та послідовність її проведення для отримання необхідного обсягу практичних навичок і умінь.

Зміст практики визначається її програмою. Місцем проведення практики є кафедра історії та політичної теорії Навчально-наукового інституту гуманітарних і соціальних наук, НТУ «Дніпровська політехніка».

2. МЕТА ТА ЗМІСТ ПЕРЕДАТЕСТАЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ

Метою передатестаційної практики є закріплення, поглиблення та доповнення теоретичних знань здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти шляхом набуття ними необхідних та актуальних кваліфікованих навичок, знань, умінь та компетентностей для здійснення практичної аналітичної діяльності, проведення досліджень та запровадження інновацій у політичній сфері.

Результати навчання:

РН08	Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
РН10	Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
СР03	Розробляти методи PR підтримки та надання професійних консультацій з використанням маркетингових досліджень в процесі прийняття представниками політичних еліт різного рівня.

Основними завданнями передатестаційної практики є:

- розвиток та зміцнення спроможності здійснювати фахову наукову, науково-дослідну та аналітичну діяльність у закладах освіти, аналітичних центрах, органах влади;
- розвиток і удосконалення навичок критичного осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів;
- розвиток і удосконалення практичних навичок комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- розвиток та зміцнення спроможності комплексно використовувати нормативу та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу;
- розвиток та удосконалення практичних навичок використання широкого спектру концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівнях;
- розвиток та зміцнення спроможності ефективно виконувати політико-організаційні, експертно-аналітичні та консультаційні функції на національному та міжнародному рівнях.

Зміст передатестаційної практики

- опрацювання теоретичних та прикладних аспектів науки про публічну політику за допомогою рекомендованих джерел (додаток А);
- аналіз повного циклу політики та з'ясування ролі аналітичного документа в процесі вироблення публічної політики;
- детальний розгляд ключових характеристик аналітичного документа, його мети і контексту;
- порівняльний огляд різних типів аналітичних документів, зокрема у сферах: дослідження політики та аналізу політики;
- аналіз загальних структурних і текстуальних елементів, які разом формують документ у галузі дослідження політики;
- опрацювання нормативно-правових актів України, які визначають засади розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм, а також порядок їх розроблення та виконання;
- ознайомлення з чинним стратегічним документом розвитку Дніпропетровської області та з переліком актуальних регіональних цільових програм області.
- опрацювання матеріалів, необхідних для виконання індивідуального завдання, консультування з керівником практики;
- удосконалення практичних навичок відбору та систематизації матеріалів під керівництвом керівника практики.

Завдання для індивідуальної роботи:

- опрацювати Закон України «Про державні цільові програми» та Постанову Кабінету Міністрів України «Порядок розроблення та виконання державних цільових програм»;
- ознайомитись з веб-сторінками Дніпропетровської обласної державної адміністрації та Дніпропетровської обласної ради, зокрема з документами політики, які визначають розвиток області;
- опрацювати чинний стратегічний документ розвитку Дніпропетровської області та ознайомитись з Планом заходів щодо його реалізації (<https://lnk.ua/k4xJ0z9Vy>);
- проаналізувати одну з регіональних цільових програм області (вибір конкретної програми слід узгодити з науковим керівником), які діють на даний час, з переліку, що міститься на сторінці Дніпропетровської обласної державної адміністрації (<https://surl.li/tvqyak>) або на сторінці Дніпропетровської обласної ради (<https://oblrada.dp.gov.ua/region-programmes/>);
- охарактеризувати обрану регіональну цільову програму на предмет її відповідності вимогам Закону України «Про державні цільові програми» та Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок розроблення та виконання державних цільових програм», зокрема у частині її структури (ст. 9 Закону України) та концептуальних елементів / розділів (п. 6 Постанови Кабміну);
- охарактеризувати обрану регіональну цільову програму на предмет її відповідності ключовим положенням стратегічного документу розвитку Дніпропетровської області, зокрема у частині стратегічного бачення розвитку та стратегічним, оперативним цілям і завданням;
- визначати проблему політики, на вирішення якої спрямована обрана регіональна цільова програма, її актуальність, масштаб і причини та обґрунтувати необхідність розроблення відповідної програми на обласному рівні;
- проаналізувати середовище визначеної проблеми політики та окреслити коло зацікавлених у її вирішенні учасників (стейкхолдерів);
- з'ясувати варіанти (альтернативи) вирішення проблеми політики, які розглядали розробники регіональної цільової програми, і, за необхідності, запропонувати й стисло обґрунтувати власні альтернативи;
- зробити відповідні висновки та розробити рекомендації щодо удосконалення обраної регіональної цільової програми;
- узгодити з науковим керівником передатестаційної практики можливі додаткові питання¹, які слід висвітлити в аналітичному документі, з огляду на зміст і спрямованість обраної регіональної цільової програми;

¹ Рекомендуємо, наприклад, розглянути питання інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів. У разі відсутності гендерного підходу в обраній регіональній цільовій програмі, пропонуємо застосувати його самостійно, керуючись «Інструкцією щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів», яка затверджена наказом Міністерства соціальної політики України від 7 лютого 2020 р. № 86 (<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0211-20#n14>). Далі, слід зробити відповідні висновки та умістити їх в аналітичний документ та презентацію.

- розробити структуру аналітичного документа в сфері публічної політики (додаток Б);
- скласти начерк аналітичного документа в сфері публічної політики;
- розробити та оформити аналітичний документ в сфері публічної політики у відповідності до вимог (додаток В);
- підготувати презентацію та захистити ключові положення аналітичного документа в сфері публічної політики.

Завідувач кафедри організує перевірку аналітичних документів на наявність плагіату згідно з процедурою, визначеною Положенням про систему запобігання та виявлення плагіату в НТУ «Дніпровська політехніка».

Для забезпечення перевірки академічних текстів, рефератів, курсових робіт/проектів, есе, звітів про проходження практики, контрольних або інших підсумкових робіт в НТУ ДП застосовуються програмні засоби систем перевірки на текстові запозичення. Рекомендовано для використання такі сервіси перевірки на плагіат та тексту, згенерованого штучним інтелектом <https://strikeplagiarism.com/en/> або <https://www.plag.com.ua/>.

Підготовка презентації аналітичного документа

Захист аналітичного документа в сфері публічної політики має супроводжуватись мультимедійною презентацією (8 – 15 слайдів, виконаних за допомогою програмного продукту Microsoft PowerPoint).

Рекомендована структура презентації:

- назва аналітичного документа, кафедра, керівник практики, виконавець (слайд 1);
- відповідність обраної регіональної цільової програми вимогам Закону України «Про державні цільові програми» та Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок розроблення та виконання державних цільових програм» (слайд 2);
- відповідність обраної регіональної цільової програми ключовим положенням стратегічного документу розвитку Дніпропетровської області (слайд 3);
- опис проблеми політики, на вирішення якої спрямована обрана регіональна цільова програма (до 2-х слайдів);
- середовище і зацікавлені сторони (стейкхолдери) визначеної проблеми політики (до 2-х слайдів);
- варіанти (альтернативи) вирішення проблеми політику, на вирішення якої спрямована обрана регіональна цільова програма (до 2-х слайдів);
- узгоджені з науковим керівником додаткові питання (за наявності), які висвітлені в аналітичному документів (до 2-х слайдів);
- висновки та рекомендації (до 4-х слайдів).

Презентація готується на основі шаблону, розробленого в НТУ «Дніпровська політехніка» (<http://surl.li/ksnnu>).

Захист аналітичного документа в сфері публічної політики

В останній день передатестаційної практики здобувач подає керівникові практики для перевірки і візування належно оформлений аналітичний

документа в сфері публічної політики та довідку про результат перевірки рівня запозичень.

Публічний захист (он-лайн або оф-лайн) аналітичного документа в сфері публічної політики проводиться особисто кожним здобувачем на звітній конференції за участі здобувачів та керівників практики.

За результатами захисту виставляється оцінка, яка фіксується на титульному аркуші аналітичного документа в сфері публічної політики, а також у відомості та в заліковій книжці здобувача.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ТА ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Передатестаційна практика проводиться в індивідуальній формі, що передбачає безпосереднє вивчення кожним здобувачем програмних питань практики, виконання визначених завдань практики, необхідних для досягнення мети практики, підготовку аналітичного документа в сфері публічної політики та його захист на звітній конференції.

Керівництво практикою на кафедрі здійснює завідувач кафедри, а навчально-методичне керівництво, контроль за виконанням програм практик здійснюють керівники практики (науково-педагогічні працівники кафедри).

Обов'язки завідувача кафедри, що проводить практику:

- організація розробки та своєчасного вдосконалення програми практики, а також інших навчально-методичних та звітних документів;

- здійснення належного контролю за організацією і проходженням передатестаційної практики;

- призначення з числа досвідчених науково-педагогічних працівників керівників передатестаційної практики;

- координація, за необхідності, роботи керівників практики, закріплених за практикантами.

Обов'язки керівника практики від кафедри:

- надання практикантам необхідних документів, методичних рекомендацій тощо);

- ознайомлення здобувачів вищої освіти із системою звітності з практики;

- консультування та надання методичної допомоги здобувачам під час виконання ними індивідуальних завдань;

- організація роботи практикантів відповідно до програми практики і контроль за її виконанням у повному обсязі.

Обов'язки здобувача при проходженні передатестаційної практики:

- до початку практики проконсультуватись з керівником практики щодо порядку проходження практики та оформлення всіх необхідних документів;

- у повному обсязі виконувати завдання, передбачені програмою практики, індивідуальні завдання та вказівки керівника;

- нести відповідальність за виконану роботу;

- своєчасно і в повному обсязі підготувати звітні документи і скласти залік з практики.

4. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Шкали оцінювання. Оцінювання навчальних досягнень студентів НТУ «Дніпровська політехніка» здійснюється за рейтинговою (100-бальною) та інституційною шкалами.

Рейтингова	Інституційна
90–100	відмінно / Excellent
74–89	добре / Good
60–73	задовільно / Satisfactory
0–59	незадовільно / Fail

Оцінювання результатів практики здійснюється відповідно до повноти виконання вимог Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», змісту, якості оформлення аналітичного документа та його захисту.

– повнота виконання вимог Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» й відповідних методичних вказівок (0–5 балів);

– зміст та якість оформлення аналітичного документа в сфері публічної політики (зміст документа: 0–70 балів; якість оформлення звіту: 0–5 балів);

– підготовка презентації та публічний захист аналітичного документа в сфері публічної політики (0–20 балів).

Оцінка за передатестаційну практику зараховується, якщо здобувач (здобувачка) отримали підсумкову оцінку не менше 60-ти балів. Нижча оцінка вважається академічною заборгованістю, що підлягає ліквідації відповідно до Положення про організацію освітнього процесу НТУ «ДП».

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ДОКУМЕНТА В СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Цей розділ присвячений стислому розгляду того, якими є загальна структура аналітичного документа та підходи до побудови тексту документа. Розділ починається з рекомендацій щодо складання начерку аналітичного документа, а потім ми переходимо до огляду структурних елементів аналітичного документа, в якому буде запропоновано стислий розгляд кожного елемента його рекомендованої структури².

² Рекомендації спираються на джерело: Янг Е., Куїнн Л. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики: Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній і Східній Європі / Пер. з англ. С. Соколик. Наук. ред. пер. О. Кілієвич. К.: К.І.С., 2003. 130 с.

Складання начерку аналітичного документа

Процес складання начерку допоможе здобувачам спланувати загальну спрямованість і логіку дослідження. Іншими словами, цей процес дасть змогу вирішити, що має стати ключовою ідеєю аналітичного дослідження та який найефективніший підхід можна застосувати для того, щоб побудувати аналітичний документ з метою переконливо передати цю ідею.

Складання начерку не лише допоможе здобувачам побудувати логіку свого аналітичного документа, особливо на початкових етапах, але й вкаже на ті місця в документі, де необхідно навести більше доводів. Окрім цього, цей процес є особливо корисним для того, щоби сконцентрувати увагу на аргументації, як провідній ідеї аналітичного документа; він допоможе здобувачам вибрати ті дані, які вони використовують як доводи на підтримку своєї позиції, а також відкинути ті дані, які вміщувати немає необхідності.

Отже, начерком слід скористатись, щоб спланувати спрямованість і логіку аналітичного документа.

Формулювання назви аналітичного документа

Перший елемент аналітичного документа, який треба детально розглянути, – це його назва. Важливість формулювання ефективних назв документів часто недооцінюють, однак суттєвим є те, що назва – це дещо більше, ніж просто перша частина документа, який бачать читачі, оскільки:

- саме з назви починається процес передавання ключової ідеї аналітичного дослідження;
- ефективна назва документа має швидко дати читачам уявлення про предмет, спрямованість і проблему аналітичного дослідження;
- ефективно сформульована назва може стати першим критерієм вибору для читачів – читати документ чи ні.

Отже, приділення достатнього часу й уваги формулюванню ефективної назви для аналітичного документа є визначальним для привернення й утримання інтересу читачів.

Оскільки формулювання назви є дуже суб'єктивною справою, що відбиває індивідуальний стиль автора й мету аналітичного дослідження, немає простих правил, завдяки яким можна знаходити влучні назви для кожного документа. Однак враховуючи важливу роль назви для конкретного аналітичного документа, деякі правила формулювання назв можуть допомогти потренуватись і вдосконалити ці навички.

Ефективна назва має поєднувати такі риси:

- бути описовою, тобто окреслювати предмет і проблему аналітичного дослідження;
- бути якомога чіткішою й зрозумілішою;
- бути стислою й лаконічною;
- бути цікавою для потенційних читачів.

Отже, ефективні назви є описовими, чітко зрозумілими, стислими й цікавими для читачів.

Зміст (структура) аналітичного документа

Зміст – це загальна схема або огляд структури аналітичного документа й складається з системи заголовків і підзаголовків, що не тільки показує загальну організацію документа, але й ілюструє основні розділи й підрозділи. Загальноприйнятою є й система нумерації заголовків як додатковий засіб ілюстрації поділу тексту та взаємозв'язків між його частинами. Останньою важливою рисою змісту є позначення номерів сторінок, що вказують на розташування конкретних розділів у тексті документа.

Зміст в аналітичному документі допомагає читачам, оскільки:

- відіграє роль путівника, який веде читача крізь увесь текст аналітичного документа;

- допомагає читачам зрозуміти логіку автора в організації й структуризації документа, що є особливо важливим для текстів такого обсягу й складності, як аналітичне дослідження;

- допомагає задовольнити різні потреби читачів, шляхом спрямування їх до конкретних частин документа, які містять інформацію, що може їх особливо зацікавити;

- допомагає при швидкому оглядовому читанні для того, щоб зрозуміти спрямованість та основні проблеми, розглянуті в аналітичному дослідженні.

Для досягнення логічної послідовності тексту аналітичного документа широко застосовують:

- систему нумерації для розрізнення розділів і підрозділів у змісті (одинична нумерація для позначення головних розділів, напр., 1; 2; десяткова система нумерації – для підрозділів, напр., 1.1.; 2.1; подвійна десяткова нумерація у разі застосування трирівневої системи поділу тексту, напр., 1.1.1; 2.1.1.).

- функцію відступу для чіткого виділення підрозділу, яку можна використовувати в поєднанні з системою нумерації для більш чіткого розрізнення розділів і підрозділів.

Особливо важливо, щоб заголовки були конкретними і самоочевидними і, у такий спосіб, активно допомагали читачам отримати загальне уявлення про аналітичний документ.

Отже, зміст показує організацію аналітичного документа та встановлює логічну послідовність його частин.

Анотація або резюме

Наступний елемент аналітичного документа – це анотація або резюме (стислий виклад). Досить часто ці терміни широко використовують як взаємозамінні, але між анотацією та резюме є суттєві відмінності в обсязі та в тому, яка інформація міститься в кожному з них. Ці відмінності свідчать про різні функції, які вони виконують в аналітичному документі. Два основних моменти ілюструють схожість і відмінності анотації та резюме з огляду на їх цілі та характерні компоненти:

Анотація дає стислий огляд документа, а резюме – детальний конспект усього документа. Анотація або резюме в публікаціях вміщуються перед

розділом аналітичного документа «Вступ», і той факт, що вони є автономними частинами (вилучені з нумерації основного тексту документа), відображає їхню роль. Однак, анотація націлена на зацікавлення читачів шляхом надання стислого огляду головної теми і порушених у документі проблем, посилюючи у такий спосіб аналітичний документ. Головна функція резюме – задовольнити потреби тих читачів, які не читатимуть весь документ, а також читачів, яких передусім цікавлять результати й висновки дослідження та пропонувані рекомендації щодо політики, особливо – виробників політики. З цією метою резюме й представляє цілий документ за допомогою конспективного викладу всіх його основних частин та висновків.

Анотація й резюме складаються зі схожих компонентів, але їх спрямованість і ступінь деталізація є різними. Загалом чотири компоненти зазвичай трапляються як в анотації, так і в резюме, і вони відповідають структурі основного тексту документа: мета аналітичного документа; визначення й опис проблеми політики; оцінювання альтернатив політики; висновки та рекомендації.

Отже, анотація – це стислий огляд, а резюме – конспект усього аналітичного документа.

Вступ

Вступ встановлює і визначає головний зміст основного тексту аналітичного документа. Отже, ним починається документ і підсилюється читацький інтерес через представлення контексту та суті проблеми політики та розкриття основних передумов проведеного дослідження. Це готує читача до сприйняття детального викладу головних ідей цього дослідження і особливо до розуміння підходів автора й основних моментів в побудові аргументації всього аналітичного документа. Якщо такі елементи, як вступ, написані ефективно, читач матиме чітке уявлення про спрямування, центральну тему і головні ідеї, викладені в тексті. Досягненню такої ефективності допомагає низка структурних компонентів, з яких складається вступ:

1. Контекст проблеми політики. Вступ, як правило, відкривається встановленням загальної картини документа, тобто розглядом порушеної в документі проблеми у ширшому контексті. Це вводить читачів в тему дослідження і дає загальний план, щоб вони могли зрозуміти подальший зміст аналітичного документа. Однак, важливо, щоб ця частина вступу була насиченою і стислою, оскільки читачі можуть втратити інтерес, якщо документ відкривається занадто загальним або деталізованим описом контексту.

Під час написання вступу важливо пам'ятати, що в центрі уваги має бути не контекст взагалі (наприклад, країна або регіон), а контекст проблеми політики (напр., політика щодо меншин в Україні). Власне, контекст проблеми визначає зміст вступу, так само як і всього аналітичного документа. Варто також зазначити, що мета аналітичного документа і його практична зосередженість на пошукові вирішення проблеми означає, що вступ тут дуже відрізняється від традиційного вступу в теоретичних дослідженнях (напр., в кваліфікаційній роботі). Тому авторові необов'язково давати огляд літератури з предмета дослідження або прив'язувати до неї своє дослідження, натомість

треба швидко переходити до проблеми політики як центральної теми аналітичного документа.

2. Визначення проблеми політики Ця частина вступу є переходом від інформації загального плану до конкретної проблеми, центральної в аналітичному документі. Цей компонент ключовий для переконання читача у правильності вашої думки про те, що існує нагальна проблема, і що ваш аналітичний документ варто прочитати, бо в ньому запропоновані можливі шляхи її вирішення. Важливо також, щоб цей компонент чітко розкривав погляд дослідника на проблему, і читачі могли зрозуміти альтернативні варіанти політики та рекомендації, які далі будуть запропоновані в аналітичному документі.

Що рішучіше й чіткіше автор визначить і викладе суть та основні аспекти аналізованої проблеми, тим більша ймовірність переконати читачів. Таким чином, цей компонент дає базовий виклад обґрунтування дослідження. Для його розроблення корисно розглянути такі запитання: У чому полягає проблема? Як ця проблема впливає на суспільство? Хто є стейкхолдерами (зацікавленими гравцями), яких прямо чи опосередковано зачіпає проблема? Які складники проблеми? Які прикметники можна було б вжити для опису проблеми? Які ключові питання або суперечки пов'язані з цією проблемою?

3. Виклад намірів. Цей компонент, який ще часто називають викладом мети, як правило, складається з одного чи двох речень, в яких сформульована мета аналітичного документа. Виклад мети відіграє дуже важливу роль, даючи початок процесу побудови аргументації, ключової для аналітичного документа. Тому цей компонент часто розкриває ставлення автора до проблеми політики і він тісно зв'язаний з попереднім – визначенням проблеми.

Можна виділити щонайменше два підходи до написання цієї частини документа:

– автор чітко й рішуче заявляє про свій погляд на проблему, і читач може очікувати, що весь аналітичний документ спрямовано на побудову й обстоювання цієї аргументації (напр., «У цій главі висувається теза про те, що ...»);

– виклад мети ґрунтується на фактах та інформує читача, про що йдеться в аналітичному документі (напр., «Мета цієї глави – розглянути основні питання, які стосуються ...»).

4. Методологія й обмеженість дослідження. У вступі зазвичай дають стислий огляд використаної в аналітичному дослідженні методології, тобто, які види й методи аналізу застосовувалися та які змінні оцінювалися. Крім того, що автор підготовлює читача до такого аспекту дослідження, цей компонент вступу важливий для встановлення довіри до автора як дослідника, він допомагає продемонструвати, що наведені в аналітичному документі аналіз і аргументи ґрунтуються на солідному досвіді.

Деякі автори у цьому елементі вступу вирішують зазначити обсяг і обмеженість дослідження. Довіра до дослідника зростає, якщо він/вона визнає, що в одному окремому дослідженні неможливо розглянути кожен аспект розглядуваної проблеми політики, і що може бути певна обмеженість

дослідницької методології, наприклад, у тому, що стосується типу й обсягу доступних для аналізу даних. Зазначення обмежень демонструє читачам складність проблеми й інформує їх про необхідність враховувати ці обмеження в розгляді пропонуваніх в результаті проведеного дослідження рекомендацій щодо політики.

5. «Дорожня карта» документа. Завершальним компонентом вступу є, як правило, так звана дорожня карта, що дає загальне уявлення про те, як організовано аналітичний документ. Це важливий компонент, який допоможе читачеві підготуватися до прочитання великого та потенційно складного тексту. В останньому абзаці вступу автор може чітко зазначити основні питання, що розглянуті в документі (і навіть пронумерувати їх), щоб допомогти читачеві ясно зрозуміти головний аспект і складові аналізованої проблеми.

Отже, вступ готує читача, встановлюючи загальний план контексту, проблеми політики та дослідження в цілому.

Опис проблеми

Опис проблеми є першим елементом основної частини тексту. Враховуючи зв'язок між цим елементом аналітичного документа і таким етапом циклу вироблення політики як визначення проблеми, в описі проблеми треба зважити на такі чотири моменти:

Опис проблеми виявляє, визначає й розвиває суть проблеми, яка досліджується. Завдяки глибокому проникненню в суть і деталі проблеми політики, опис проблеми, як правило, охоплює її різноманітні виміри: зацікавлених гравців, умови, причини, обмеження, конфлікти, інтереси та цінності, ролі й обов'язки, результати та впливи.

Опис проблеми повинен переконати читача, що поставлена в центр уваги проблема вимагає певних дій з боку органів влади. У політизованому світі державної політики багато хто з суб'єктів політики не погодиться з тим, що окреслена проблема справді існує. Отже, хоч опис проблеми може містити багато описової чи фактологічної інформації, цей елемент має представити незаперечно вичерпні й переконливі аргументи на користь того, що проблема вимагає урядової дії.

Опис проблеми має зосереджуватися саме на окресленні проблеми в її власному середовищі, а не на середовищі політики взагалі. У цій частині аналітичного документа необхідно відразу зосередитися на цільовому описі проблеми в її минулому й сьогоденному контексті, а не починати з обговорення середовища політики, щоб потім перейти до проблеми (напр., «Перше ґрунтовне законодавство щодо проблем расової дискримінації було прийняте в Україні ...»).

Опис проблеми має окреслити рамки, в яких далі будуть докладно аргументовані варіанти політики. Опис проблеми є елементом аналітичного документа, який дає детальне розуміння суті проблеми; отже, він має бути доволі вичерпним, щоб закласти міцне підґрунтя для подальшого ретельного розгляду варіантів політики.

Отже, опис проблеми аргументує існування нагальної проблеми, представляє її у власному контексті й закладає підґрунтя для наступного елемента аналітичного документа «варіанти політики».

Варіанти (альтернативи) політики

Наступний розділ аналітичного документа – «варіанти політики» – передбачає обговорення можливих шляхів вирішення визначеної проблеми. Виходячи з того, що цей елемент аналітичного документа тісно пов'язаний з етапом циклу політики, який називається формулювання політики, слід звернути увагу на такі чотири аспекти, що дають загальний огляд цього елемента.

Елемент «варіанти політики»:

1. Окреслює, оцінює та порівнює можливі альтернативи політики. Всі можливі варіанти, чи то розроблені автором, чи іншими фахівцями, повинні бути представлені, щоб побудувати докладну й переконливу аргументацію. Окреслюючи кожен з варіантів, цей елемент аналітичного документа, як правило, зосереджується на оцінюванні спроможності кожного варіанта вирішити зазначену проблему та порівнянні результатів такого оцінювання;

2. Надає переконливу аргументацію на користь обраного варіанта політики. Представляючи варіанти політики, автор має мати на меті використання результатів оцінювання й порівняння для того, щоб переконливо продемонструвати, що обраний варіант політики якнайкраще підходить для результативного розв'язання проблеми, і тим самим обґрунтувати свій вибір. Звичайно, це означає, що автор має ще й навести доводи, які чітко покажуть, чому відхилені інші варіанти політики.

3. Зосереджується на представленні прийнятого рішення. Цей елемент аналітичного документа не повинен бути звітом про кожен крок роботи дослідника на етапі формулювання політики; натомість в ньому необхідно представити рішення, які прийняті щодо кожного варіанта політики, та їх належно обґрунтувати.

4. Встановлює чіткий логічний зв'язок з елементом аналітичного документа «висновки та рекомендації». Аргументація на користь обраного дослідником варіанта політики повинна стати основою й обґрунтуванням його кінцевих рекомендацій.

Отже, елемент «варіанти політики» являє собою аргументацію на користь обраного варіанта політики, базовану на оцінюванні всіх можливих альтернативних варіантів.

Висновки та рекомендації

Цей останній важливий елемент аналітичного документа синтезує основні результати дослідження, окреслює запропонований автором курс дій в напрямку вирішення аналізованої в роботі проблеми політики і в такий спосіб завершує аналітичний документ. Таким чином, у цьому елементі досягається кінцева мета аналітичного документа як інструмента для вироблення рішень і заклик до дій. Той факт, що елемент «висновки та рекомендації» є останньою важливою частиною документа, також означає, що від нього залежить стійке враження читача про весь документ.

Оскільки багато хто читає цю частину разом зі вступом та анотацією або резюме спочатку, до прочитання основного тексту документа, то елемент «висновки та рекомендації» відіграє надзвичайно важливу роль, допомагаючи

таким читачам одержати чітке загальне уявлення про аналітичний документ загалом. Деякі читачі особливо цікавляться запропонованими в дослідженні рекомендаціями щодо політики і можуть почати саме з них, а потім читати решту аналітичного документа.

Виділяють три структурні компоненти, з яких зазвичай складається елемент «висновки та рекомендації»:

1. Стислий синтез основних результатів дослідження Елемент «висновки та рекомендації», як правило, починається із синтезу найважливіших результатів, що впливають з двох попередніх елементів дослідження (опис проблеми та варіанти політики). Оскільки аналітичне дослідження може бути досить об'ємним, складним і деталізованим, зробити висновки й дати огляд і синтез основних результатів – це важливий крок перед детальним викладом конкретних рекомендацій. Втім цей компонент має бути не просто узагальненням або повторенням основних результатів, тобто він має бути синтезом, що зводить докупи і висвітлює тільки важливі результати аналізу та служить цілям підтримки й обґрунтування рекомендацій щодо політики, які будуть далі запропоновані.

2. Низка рекомендацій щодо політики Цей компонент окреслює практичні кроки, які необхідно зробити для впровадження обраного варіанта політики, котрий був обґрунтований в попередньому розділі документа «варіанти політики». Цей компонент є найважливішим для всього аналітичного документа, оскільки кінцева мета дослідження – це не збір та аналіз даних щодо проблеми політики, а розроблення низки рекомендацій на основі проведеного дослідження.

Для того, щоб переконати читача, що запропоновані автором рекомендації є найкращим способом вирішення проблеми політики, яка перебуває в центрі уваги всього дослідження, дуже важливо, щоб рекомендації були чіткими, практичними, переконливими, логічними й докладними.

3. Підсумкові зауваження Автори іноді вирішують вмістити деякі стислі підсумкові зауваження, щоб логічно завершити аргументацію, яку вони розвивали в аналітичному документі. Цей компонент також призначений для того, щоб спонукати читача до певних підсумкових роздумів стосовно предмета дослідження. Загальноприйнятий підхід авторів до написання цього компонента – завершення повного кола обговорення предмета дослідження, тобто повернення знов уваги до ширшого контексту проблеми, з чого, як правило, починається вступ аналітичного документа. Це може додати остаточний штрих завершеності й цілісності документу та поставити крапку в аргументації, показавши читачеві, що впровадження пропонуваного розв'язку проблеми матиме ширший вплив на суспільство. Підсумкові зауваження завершують аналітичний документ і остаточно ставлять в ньому крапку.

Отже, висновки акцентують роль аналітичного документа як інструмента для вироблення рішень.

Бібліографія

Бібліографія, або список використаних джерел, є ключовим елементом аналітичного документа, оскільки вона полегшує читачам доступ до засад

аргументації дослідника. Включаючи список цитованих праць, автор дає змогу читачам скласти судження про засади, на яких він побудував свою аргументацію, а також дати їм вичерпний путівник наявних сучасних джерел з дослідженої теми та регіону, яким вони зможуть потім скористатися в своїй роботі. По суті включення бібліографії може бути особливо важливим для фахівців у галузі дослідження політики, які б хотіли впливати на думку аналітиків політики.

Отже, бібліографія дає читачам доступ до засад аргументації дослідника.

Додатки

Завершивши основну частину аналітичного документа, автори, як правило, вирішують вмістити додаткову інформацію в додатки.

Додатки підкріплюють і доповнюють основну аргументацію аналітичного документа. Функція підкріплення відповідає потребам тих читачів, які б хотіли глибше зрозуміти обговорені в документі питання. Додатки й надають читачам доступ до інформації, яка доповнює ту, що міститься в основній частині документа.

Додатки не є обов'язковим елементом, і їх не варто включати без потреби. Автори мають зважити вигоди й переваги вміщення додаткової інформації в додатках. Прийняти рішення й обґрунтувати включення до аналітичного документа додатків, можуть допомогти відповіді на такі запитання: Чи вміщення допоміжної інформації у додатку є необхідним, чи достатньо просто зробити посилання в тексті (примітку внизу сторінки або в кінці документа) на першоджерело інформації? Чи інформація, яку автор збирається винести в додатки, є дуже важливою для підкріплення конкретних аспектів вашої аргументації?

Отже, ключовою функцією додатків є підкріплення основної аргументації аналітичного документа.

За детальнішими порадами щодо написання аналітичного документа в сфері державної політики рекомендуємо звернутись до публікації: Янг Е., Куїнн Л. «Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики: Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній і Східній Європі», посилання на яку уміщене в додатку А.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список рекомендованих джерел

Аналіз державної політики в Україні: навчальна дисципліна, сфера професійної діяльності, галузь прикладних досліджень. Збірка документів і матеріалів / Укл. О. І. Кілієвич, В. В. Тертичка. К.: К.І.С., 2004. 210 с. URL: <http://surl.li/kskzx>

Аналітичні записки з розробки напрямків державної політики. Укладачі В. Романов, О. Кілієвич. К.: Вид-во УАДУ, 2001. 236 с.

Браун П. Посібник з аналізу державної політики / Пер. з англ. К.: Основи, 2000. 243 с. URL: <http://surl.li/ksliv>

Вироблення державної політики. Аналітичні записки / Укл. О. І. Кілієвич, В. Є. Романов. К.: Вид-во К.І.С., 2003. 346 с. URL: <http://surl.li/kslom>

Вироблення державної політики: рекомендації для України в контексті євроінтеграційного досвіду країн Балтії та Польщі. Збірник аналітичних звітів і записок учасників Програми урядового стажування / Укл. О. І. Кілієвич, В.В. Тертичка. К.: К.І.С., 2006. 388 с. URL: <http://surl.li/kslfq>

Кілієвич О. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 510 с.

Пал Л.А. Аналіз державної політики. К.: Основи, 1999. 422с. URL: <http://surl.li/agxev>

Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1621-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>

Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів: наказ Міністерства соціальної політики України від 7 лютого 2020 р. № 86. URL: <https://surl.li/etignk>

Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF#Text>

Регіональні програми. Дніпропетровська обласна рада. URL: <https://oblrada.dp.gov.ua/region-programmes/>

Регіональні цільові програми. Дніпропетровська обласна військова адміністрація. URL: <https://lnk.ua/AVMIPAleo>

Розробка державної політики. Аналітичні записки / Укл. О. І. Кілієвич, В. Є. Романов К.: Вид-во К.І.С. 2002. 320 с. URL: <http://surl.li/kslek>

Романов В. Є, Рудік О. М., Брус Т. М. Вступ до аналізу державної політики: навч. посібник. К. : Міленіум, 2004. 192 с. URL: <http://surl.li/kslnm>

Стратегія розвитку Дніпропетровської області до 2027 року. URL: <https://lnk.ua/k4xJ0z9Vy>

Торяник В. Регіональні цільові програми як інструмент відновлення. Інфраструктура та людський капітал. Інститут аналітики та адвокації. 2024. URL: <https://surl.lt/envkzm>

Янг Е., Куїнн Л. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики: Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній і Східній Європі / Пер. з англ. С. Соколик. Наук. ред. пер. О. Кілієвич. К.: К.І.С., 2003. 130 с. URL: <http://surl.li/kslkd>

Додаток Б

Структура аналітичного документа

У процесі текстуального аналізу численних прикладів та критичного розгляду багатьох описів структури аналітичного документа, типовими структурними елементами аналітичного документа в сфері публічної політики були визначені такі:

1. Назва.
2. Зміст.
3. Анотація/резюме.
4. Вступ.
5. Опис проблеми.
6. Середовище і зацікавлені сторони (стейкхолдери).
7. Варіанти (альтернативи) політики.
8. Узгоджені з науковим керівником додаткові питання (за наявності).
9. Висновки та рекомендації.
10. Додатки (за необхідності).
11. Список використаних джерел.
12. Примітки (за необхідності).

Оформлення аналітичного документу

Кегль 14, інтервал 1. Береги: всі по 20 мм.

Обсяг документу: 8–10 сторінок (без урахування титульної сторінки і списку використаних джерел).

Бібліографічний опис у списку використаних джерел оформлюється з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

<https://surl.li/eudecb>

Додаток В

Зразок титульного аркуша аналітичного документа

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НТУ «Дніпровська політехніка»
Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра історії та політичної теорії

АНАЛІТИЧНИЙ ДОКУМЕНТ у сфері публічної політики

(назва документа)

За результатами проходження передатестаційної практики
за спеціальністю 052 Політологія

Виконав(ла) студент(ка)
групи _____

Керівник:

(підпис)

Захистив(ла) з оцінкою:

Дніпро 20__

Навчальне видання

Рудік Олександр Миколайович

ПЕРЕДАТЕСТАЦІЙНА ПРАКТИКА

Методичні рекомендації
для здобувачів ступеня бакалавра
зі спеціальності 052 Політологія

Видано в авторській редакції.

Електронний ресурс.
Підписано до видання 02.09.2025. Авт. арк. 1,06.

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».
49005, м. Дніпро, просп. Дмитра Яворницького, 19.